

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.

Ser. 642

Title: *Moksha Dhanu*
Manjari

Value

642

અનેકાર્થ ધ્વનિ મંજરી:

: Anekārtha-dhwani :		Title
:	:	Author
:	:	Editor
:	:	Year, Vols.
:	:	Publisher
642 :	:	Remarks

श्लोकाधीकारयत्र११

रखने

यत्र

[illegible]

द्वारे ३

तत्रावोमनोभावोभावः सत्तामिकोपिव। भावः प्रकृतमो लोके प्रदार्थो भाव उच्यते। १॥
 वक्रावालो युग्ययनो वालो वालो वाक्यक इत्यपि। वालो मान विशेषस्यावालो वाकु
 रितिसूतः। १॥ वाक्यशब्दः। इष्टकानि वयोकारं मुक्ता गुणः सूतः। कारो मान विशेषस्य
 द्वारश्च द्वेच मुच्यते। १२॥ द्वेचशब्दः। ऊचा कं घासमाख्याता ऊचस्यात्कारिकं बलः। ऊच
 ऊचाः ऊचः कटिः प्रातस्तयादि ऊः ऊचः। १३॥ ऊचशब्दः। ऊचो कावैतिले कागे कं बले
 पिप्रेवर। दौहित्रे खड्गपात्रे गौकु उपाख्या प्रवर्तते। १४॥ वाण्यवा विप्रशौ रमो दिवि
 नमो जले क्षिणि। स्वर्गे मातरिव ज्ञे गौ सुखे सत्त्वे बगो वनिः। १५॥ प्रजुं ये राशिगी वतो व
 वरुत्तरि। मर्खे बाले जिगौ वदे वोक्तिर्नुरि ऊचिनि। १६॥ तो यात्रा ये फले पशू क हि सुं
 डे कने दिवि। दीपे तीर्थे निमित्ते च विशिष्टे पुष्करे धनिः। १७॥ मयि विज्ञे जले को धे सुखे
 क्षिणि मासते। कामे काले सुवर्णे चकः शब्दोऽविणे धनो। १८॥ सिद्ध्या यत्रासि सौख्ये यो ना
 नोक्तौ महिम्नि वा स्ये संज्ञा विशेषे च रूपे च मे जगत्कृतिः। १९॥ जगत्वाचः। जीवरा

^{सं २}
 काष्ठाकालविशेषस्यात्ता ^{सं ३} दारुनिगद्यते ॥ ५६ ॥ सत्रं वनं गुरुं सत्रं दानं मिति स्मृ-
 तं ॥ सत्रं चामासं सत्रं सत्रं रितं स्मृतं ॥ ५७ ॥ कलासु कलाः कल्पकल्पो कयोनि-
 रामयः ॥ कल्पको इति प्रोक्तं कल्पं मयमिति स्मृतं ॥ ५८ ॥ विष्ट रोबहिषां मुखि-
 विष्ट रो यो यमासनं ॥ विष्टं दमइत्युक्तं विष्टं रक्तं उरवय ॥ ५९ ॥ सत्रा समिति विष्ट-
 ता समितिः संयुगावनी ॥ समितिः संमतिर्ज्ञेया समितिः संगतिर्मता ॥ ६० ॥ शितो-
 वृद्ध सितः शुक्लः सितं रजतं सुव्यते ॥ सायकोपि सितो ज्ञेयः सितो दौ सपुणेहि-
 तः ॥ ६१ ॥ वित्रकं तिलकं प्रोक्तं विकः स्वापदो मतः ॥ विकं मूलं जातिश्च वित्रको-
 व्यंतरोरगः ॥ ६२ ॥ घातकी प्रोच्यते घात्री घात्री चामलकी तथा ॥ घात्री वसुंध-
 रा प्रोक्ता घात्री स्यात्स न्यपायिनी ॥ ६३ ॥ डोणस्यात्को रवावा यो डोणः काक-
 इति स्मृतः ॥ रोहितं राक को दंडं रोहितो मित्युपगवः ॥ ६४ ॥ रोहितो लोहि-
 तो वणो मृगजातिश्च रोहितः ॥ बलो रुला बलं सैन्यं बलं सत्वं बलौषधी ॥ रजयो-
 विष्ट रो बहिषां मुखिः विष्ट रो ज्ञेय मानं रो विष्ट रो दू म

निर्वलो दौ लोबला लक्ष्मीर्बलामही ॥ ६५ ॥ प्रतिग्राहो द्वि कः ग्राह्यः सैन्यप्रष्टं प्रति-
 ग्रहः ॥ प्रतिग्रहो नु चोरश्च प्रतिग्राह प्रतिग्रहः ॥ ६६ ॥ ऊमाट्टकः कदंब स्यात्क वं-
 बो विशिखः स्मृतः ॥ कदंबो वक्रं ज्ञेयं स्यात्कदंबो निर्गुणः पुमान् ॥ ६७ ॥ प्रियको व-
 जकार स्यात्प्रियको द्विज वित्रको ॥ प्रियकः प्रियकायं स्यात्प्रियको मुको वृत्ती ॥ ६८ ॥ क-
 ग्रहो वितीतकं तरुः प्राशको दौ कं मिडियं ॥ ग्रहो रावणिरित्युक्तः कल्पं मकं बनि-
 गं मगा ॥ ६९ ॥ वक्रः पक्षि विशेष स्यादु यो वक्रमायुधं ॥ वक्रं राष्ट्रं वसं चश्च वक्रं वा-
 वर्तनं मतं ॥ ७० ॥ सत्यसंधः खरो ज्ञेयः खरो पिपुरुषो ज्ञेयः ॥ खरो रास स इत्युक्तो-
 व्यवहारप्रदुःखरः ॥ ७१ ॥ जाति स्यात्सुरु जा रमानं मालती जातिरुच्यते ॥ गोत्रादि जा-
 त्म जातिः स्यात्जाति स्तु द्वावकीर्त्यते ॥ ७२ ॥ गोविष्णो फणा ज्ञेया भुजं गम फणा फ-
 णा फणा कृष्ण फणा कृष्ण फणा मंथान् कडवः ॥ ७३ ॥ तिलको इह ज्ञेयः स्यात्तिलको वि-
 दु वित्रकं ॥ तिलकं मव स दं च प्रधानं तिलकं मतं ॥ ७४ ॥ गंधवो देव जाति स्यात्कंधवो

अपि तुरंगमः। गंधर्वश्च सप्ततंगी तंगंधर्वो मंगयुगलः। ७८। शृंगं प्राधानमिच्छति
 शृंगं च शिरव रं विदुः। शृंगं विष्णो मित्साहुः। शिवकोशविबक्षणः। ७९। सारंग
 सारंगं च शिरव रं विदुः। शृंगं विष्णो मित्साहुः। शिवकोशविबक्षणः। ७९। सारंग
 विष्णो मित्साहुः। शृंगं विष्णो मित्साहुः। शिवकोशविबक्षणः। ७९। सारंग
 करणं कारणं विद्या कर्णं च त्रमुच्यते। करणं ज्ञाति ज्ञेय स्यात्
 रणनीडिया एयपि। ८१। पुंडरीकः सप्ततो व्याघ्रः पुंडरीकः कमंडलुः पुंडरीकः सि
 तोवर्णः पुंडरीकं सरोरुहः। ८२। आगम्येव पृथिव्या दौ काले तीते वराक्षसे। प्राप्त
 प्राणितिकी नात्रोत्ततशब्द प्रवक्षते। ८३। स्वर्णमिष्टा प्रदक्षेयं शरत्प्रेक्षा प्रदः सप्त
 तः। कौलीकोष्ठा प्रदश्चापि किमिज्ञातिरुदाहृतः। ८४। बालको ज्ञातुं बालं
 बालं लंबोदणं मतं। बाल सप्तशिशु बालो बालो वेगवदहृतः। ८५। बालस्या
 वरा व्याघ्रबालकः पृथुकः सप्ततः। बालकं गंधर्व्य स्यात्कुटारस्य श्वबालकः।
 ८६। श्यामारात्रिस्त्रिदशैव श्यामश्यामस्त्री मुग्धयौवना। श्यामात्रियागुरारव्याता

३३

श्यामास्यादुद्धारिका। ८७। गुरुः पितरगुरुः श्रेष्ठो गुरुः सुरपुरोहितः। दुर्वर
 श्वगुरुः प्रोक्तो गुरु शिष्यनिषेवकः। ८८। शृंगं श्रेष्ठः शृंगं श्रेष्ठः शृंगं श्रेष्ठः
 रुरांतकी। शृंगं सुधाशुभाश्री नीलुद्धोरिशुभा मता। ८९। कांतारकांत
 नक्षत्रं कांतारका कशासनः। इक्षुभेदश्च कांतारः कांतारो दुर्जशेदरः। ९०।
 माधवो मासिवेशा रेवमाधवो मध्यन्यते। माधवो जमरोक्षयो माधवो म
 धुस्तदनः। ९१। इत्यनेन कार्यं निसंजयं श्लोकाधिकारः प्रथमः। तदोवप्रः
 पितृवप्रोवप्रके प्रववा। सप्तो व्यालः चाफो व्यालो व्यालो श्रेष्ठः। ९२।
 अंगदेष्टु शया योतल्पशब्दो निधीयते। तारास्वर्गे गुरुः स्ताने द्विष्टमा हृद
 वक्षणाः। ९३। अतिरव्यातिः समाख्याता कौतौकांतो वनात्तिव। रत्तादवागनाप्रो
 तारनास्यात्कदली मता। ९४। मोबारवलेति विज्ञेया मोबारिकदली मता कदोति
 नवनांतर्त मेखला गजरकुमु। ९५। मास्यामाडे विशुद्धे गोशुके नुपलुतसुविः।

३४

शकेपिदार्ष्टिके मेधे सुतनागे धनसमृत्तः ॥ १॥ संकेतः ॥ कश्चित्केशव उक्तं धान्यं प्रुलाक वाक्
 वक्ष्ये मासति मासाहं प्रोक्तो विभव माश्रयः ॥ वृक्षजैः करीर स्याव देवैः शोक्रैः पितृ
 देहैः दारपुके दारैः क्षेत्रं युद्धे वकीर्त्यते ॥ २॥ अथ केवलमन्यत्र विद्यादे कारव्ययव
 धः ॥ निगृह्योतिर्गतापीडो नैयौ सकारः ॥ ३॥ अविशयो रवौ मेधे प्रवर्तते प्रिनिगे
 द्यते गगनपर्वतमंत्रे मुनिरुष्टि पितृ संवरः ॥ ४॥ ज्ञाता वात्मा विवात्मा ये धने स्वास्व्यं प्रा
 वर्तते ॥ कदा रम्या त्रितये मंत्रं धनमाया कवे लुब्धः ॥ ५॥ धनौ धीरे वदं ते वगं धरे गरु ने पि
 वान्यायेतु ल्ये विधौ काले दंडे विनैव कल्प्य वाक् ॥ ६॥ आत्मेति ब्रह्म धी देह मनो यशश्च
 तिष्ठति ॥ पर्याप्तेशिखरे प्रणयै मे वक्तुं शल धनिः ॥ ७॥ अत्ययः शपथे हि दे विश्वासा
 स्ति त्वं रुडु ॥ प्रदं लक्ष्म प्रेरिणा कर्म वस्तु प्रतिष्ठये ॥ ८॥ दोशेति कर्मणो दंडे स्यादल
 य इति धनिः स्वभावेतं रुसि स्थाने क्षमशो दो निगद्यते ॥ ९॥ द्वित्रितया वायु धनि
 धनि माया धरे मुच ॥ परिकुदे प्रमाणे लोभात्ता रम्या व प्रवर्तते ॥ १०॥ इराशब्दश्च दानीये
 भूमेवाध्याश भानो मतः ॥ साधु सता प्रशब्धेषु त्रिष्वेव स दिति धनिः ॥ ११॥ प्रधा

का

६॥

अथ

नेरा इति जेव ककुदा रम्या प्रवर्तते ॥ मानं ॥ डनयो निष्को निष्को दीवार रुक्मयोः
 ॥ १०॥ युयुस्स संगयोरं कः स्याद कोले प्रलक्ष्णोः ॥ विशिरस्के नरे नीरे कबंध
 ख्यो गले पितृ ॥ ११॥ मेरो वृक्ष विशेषे वधन्वशश्च श्वकामुके ॥ अहिलो मज
 धे दत्तं वत्स मा र्गश्च कीर्तितः ॥ १२॥ वध्मि देह प्रमाणं स्याद्वध्म देह श्वमुच्यते ॥
 दाया देह स रुजः प्रोक्तो दाया दस्तनयो मतः ॥ १३॥ विग्रहो धैर्यवस्कंदो विग्रहो दे
 रु उच्यते ॥ प्रकोष्ठः ह्यपरस्याधः प्रकोष्ठो द्वारकोष्ठकः ॥ १४॥ प्रोक्तं वितानमुच्यते
 यो वितानं स ननु च्यते ॥ सीता दाक्षायणी देवी सबरित्रा बला सतः ॥ १५॥ वध्म मारि
 वध्म त्रयि वधुः पुत्र वध्म रपि ॥ नक्षत्रकः शिपु रित्युक्तः प्राकारः काशि शुर्मतः ॥ १६॥
 आडंबरो गजो रवः तुर्यनादश्च न एयते ॥ नृ बर्षे निर्विघ्नो गोविमां सस्तु ब
 रुः पुमान् ॥ १७॥ कापदः श्वेत का किलो जगो जटोरस्य व ॥ पापी यो मोक्ष श सारक
 नृशंसा बंदिनः स्मृताः ॥ १८॥ शारद स्तु शरत्काले स्यादष्ट श्वशारदः ॥ १९॥

वे

कथं

श्व
 कुरोरुस्थानं सपी स्यादुडुपदुरः ॥ २६ ॥ अस्वेदोपि निदाघः स्यान्निरदाघो ग्री
 ष्म उच्यते । कश्मल स्यात्पिशवकश्मलो मोरुपवव ॥ २७ ॥ केतुर्ग्रह विशेष स्या
 केतुर्ध्वज उदाहृतः । अवज्ञा कथ्यते र ॥ २८ ॥ गतिरपि प्रपते ॥ २९ ॥ बर्द्धनं च
 दनं प्रादुर्बर्द्धनं वदिरुते । कका च रुकं कल्ले कंदे प्रप स्यात्स्थिकशेरुकं ॥ २९ ॥
 निर्वोतमा सर्वा विद्या दत्ति नंबकवस्तथा । कीनां शश्वक मय स्यात्कीना शोय
 मकर्षको ॥ ३० ॥ नागो रुरु विशेष स्मान्नागो वारणा प्रनतगौ । कुलं सद्यः कुलं गोत्रं
 शरीरं कुलं उच्यते ॥ ३१ ॥ पूगं प्रगी फलं ज्ञेया तथा पूगं कंदं बिकं । ज्ञेयाः सुमन
 सो देवाः कुसुमानि वसज्जना ॥ ३२ ॥ कुसुमं पुष्पं भित्तिरुक्ती रजश्च तदा रव्याया ॥ ३३ ॥
 ध्रुवः पतिर्ध्रुवो नीरुवक जातिर्ध्रुवो मतः ॥ ३४ ॥ अंबकं स्वाध्यातुः स्यात् अंबकं व
 मरुश्चरः । शिफा शोफालिका नैया शिफा शिरवा शिफा रुदा ॥ ३५ ॥ पुण्य सुविदि

र्य
 १७

रवी २
 तं कर्म प्र विप्र पुण्य उच्यते ॥ स्वलो शाशिः स्वलो नीवे स्वलः पिन्या कल्पमि ॥ ३५ ॥ शा
 ला श्याप्या शिला शाला शाला श्याप्या च वेष्मनि । माल्यो मानः स्थिरो माल्यो माल
 लामाल्यमुदाहृतः ॥ ३६ ॥ राका देश विशेषः स्याद्राका भूशोभा विधीयते । पलं मा
 संपलं मानं पलो म् सर्वपला उला ॥ ३७ ॥ आलिसरु वरा ज्ञेया प्रक्तिरालिप्रकीर्त्य
 ते । दलामर्द्ध दलं पलं दलं रुक्तादिसाधनं ॥ ३८ ॥ आर्द्रिः स्यात्समस्त तागः संश्र
 मोप्यादि रिष्यते । प्रतिज्ञा संगरो ज्ञेयः संश्रामः संगरो मतः ॥ ३९ ॥ उल्लूकः पुरुदृतः
 पुरंदरः । अंतके जगरे कुंते मत्स्य स्यान्मुरं तोपि व ॥ ४० ॥ शवापि विद्यादिके या शिबः
 शं स्वध्वनिर्मतः । उपर्य्य अधिकं लब्धे विदुरा मं विप्रश्चते ॥ ४१ ॥ निवृत्ता वविधेयं
 धने प्राक्तः प्रयोजनं । प्रतो कधेतथा दत्ते म ॥ ४२ ॥ बहूला रुत्तिके
 यागाश्च वश्च बहुलामाता ॥ प्राध्वं धनमिच्छंति प्राध्वं प्रदं वस ॥ ४३ ॥ रुरि

स्यात्कुरु
 रुतः

कर्तो २
 न्यु २

नंदनं च तनुं पुत्रो नंदनं त्रैलोक्यं काननं नाना नसं वित्तमिच्छते मातसे त्रे
 सः ॥ ५॥ अथ वतं बोधनं यथा वने वा अवतिष्ठति ॥ स्थं दना
 रव्यो दमश्च वौ स्तदनी रथं नु यते ॥ ६॥ परायणमसंगोक्तिः क्रियते
 न पश्येत् ॥ परायणं रिपुं हनन्तं परस्वपरायणः ॥ ७॥ परस्वपरायणः
 कुचेवो गो वश इव प्रकीर्तितः ॥ जटाग्रं दन्ति रवे डोक्तिः कपेच्छे वस्त्रि ला
 र्वं डितः ॥ ८॥ शिष्टं ज्ञानं देहं पुण्यं शब्दं प्रकीर्तयते ॥ पात्रापो ज्ञानं ॥ ९॥
 ॥ १०॥ पदं लक्ष्यं पत्रं वपत्रं वाक् ॥ ११॥ इत्येष्टं परि वृत्तं क्रियानेव का ॥ १२॥
 ॥ १३॥ श्रवाणः ॥ हंसे हो गुरुवंदे द्विजे राज्ञः इति नि ॥ १४॥ के वत्तं पितृ के व
 तं सति लै वरः ॥ पिता मां रच्यते मस्ति चक्रे ॥ वस्त्रं वत्तं वत्तं धुत्तं
 कैवर्तः २ ड २ ला ड २ रि ३ प ३

॥ १५॥ वंद्यं मां श्रद्धा नो ज्ञेयं श्रद्धा नं मलयोद्धवं ॥ सगला वीर्यः सस्यं विजयाः स
 स्यमिदं व ॥ १६॥ दशद्वारं पञ्चास्यं मुकुटं विंदस्व इति श्रुतिः ॥ करवीरो हत्यमा
 रमं युष्मत् करवीरकः ॥ १७॥ करिणां वं धनं स्थानं वारि वारि स तं जले ॥
 प्रचुरं चरि विज्ञेयं रिक्तां वनं मे वन ॥ १८॥ स्यात्सु नकारं च सु
 राज्ञेयं कुटं विने ॥ १९॥ ॥ इति अनेकार्थं धुनि मंजरी
 लोकाधिकारा द्वितीयाध्यायः ॥ २०॥ ॥ अत्रो राजानं
 पोर राजा पदाक्षि रप योजकं ॥ मित्रं सौ नु सुहृन्निधनं दरे
 छिद्रं दरो नय ॥ २१॥ अस्वत्थं वरो स्थापुं च त्रा अज ॥
 गोविंदो हरि गो सख्यो रि वरु लो वशा कपि ॥ २२॥ ते जे उर
 कं २ पुरुर स्था ३

^{भ ४}
 षयोर्वनोवतिः स्त्री गंतुं योः सरिभूमि इयोः सिंधुः शोः प्रकाश
 कयोः ॥ ३ ॥ संविद्यवातकाप्रत्ययोः सोकं पायं सनयोरयोः पिप्रा सालोप
 योः ॥ ४ ॥ भानुवनंतोयंकयोः ॥ ५ ॥ मद्यमभमयोः कश्यप उवश्चाग्निवित्रयोः
 निस्त्रिंशोरुपाधौ गवालो गिली मुखौ ॥ ५ ॥ उर्वः प्रसप्य बावश्चापिवन
 काननमुच्यते ॥ ६ ॥ रुमिमतागोश्वसंज्ञा विवमानसं ॥ ६ ॥ शैलो दावधमः
 शैलोऽननुं शोचुरयमा ॥ भेषको दुर्जनो ज्ञेयो नेत्रकश्चरमा सुतः सतसा
 रथिरुच्यते ॥ ७ ॥ कृतिगजो पीलु प्रदशैरंगमार्गणौ ॥ ८ ॥ प्रकरो घोव भो
 रुवौ कंदनविष्मौ ॥ वनस्पत्यनलो दाघौ ज्ञौ मतो मध्य पूर्वतौ ॥ ९ ॥ वल्लु
 वाग्निमागोपालो विजु रौ केशवं बलौ ॥ अरिष्ट रेणु को कलौ वित्रो दानावरे
 णौ ॥ १० ॥ पंशु पद्मारुणौ सोमामव रौ व्यामवाससी ॥ दाता दौ वमरु दं दौ काम

^श
 शक्रः सननं ॥ ११ ॥ धांक्षः काको वको धान्नो नग शैलो नगो ह्रमः ॥ षट्पदः स्वः चदः
 कुरः किति कयः ॥ १२ ॥ उदरे श्वरे लो लः किलः कलः किका लयोः ॥ को डो वधि
 र्जलः कंडे प्रक्षिपः प्रक्षिपः सरः ॥ १३ ॥ दायं जे के कयो नस्त्री मम स्वदः श्र
 मः क्रिया ॥ शशक स्वर्णयोश्चंद्रः किटिः श्वकर लोरुयोः ॥ १४ ॥ बर्हिद नो ज
 लंबर्हि लां ग लं रु लं म नितः ॥ निमित्ते रु द ये मरि तं रु रौ वज्र मरु श्व रौ ॥
 १५ ॥ कांष्मी रौ जशु कौ विरौ कारौ वित्र मबी धवौ ॥ कौ शिकौ वापि यो लको
 साय कौ षडमर्गणौ ॥ १६ ॥ धाता वलो मतो बंधौ शिखि बर्हि प्रावकौ ॥ धीर
 साकध क धी मंतो धी रश्च धं रु ता शनौ ॥ १७ ॥ उ सं कश्चु करौ कौ डौ वल्लु
 र्णिक पुत्रयोः ॥ कयनंत पनो ह्या यां दे यो रिसानु कययोः ॥ १८ ॥ वल्लु वल्लु कर
 त्रेषु च वनिश्चित नित्ययोः ॥ सघाते वनरे श्वरः सरः सरु र्ग रौ रौ ॥ १९ ॥

सुकाकोप्रलयोकाव्येसमयोयुद्धकालयोः॥ इत्यनेनैवार्थनिर्दिष्टं
जयैश्वोकाधिकारतृतीयः समाप्तः॥ ॥ श्रीरक्तकल्याणमस्तु॥
इदं पुस्तकं श्रीव्यासेन लिखितं॥